

**PENCAPAIAN TAJWID DI KALANGAN
PELAJAR-PELAJAR MAAHAD
TAHFIZ: SATU KAJIAN KES**

MUSTAPHA KAMIL BIN CHE PA

**DISERTASI INI DIKEMUKAKAN KEPADA FAKULTI BAHASA
DAN LINGUISTIK UNIVERSITI MALAYA UNTUK
MEMENUHI KEPERLUAN IJAZAH SARJANA
PENGAJIAN BAHASA MODEN**

Perpustakaan Universiti Malaya

A510693431

**FAKULTI BAHASA DAN LINGUISTIK
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR**

2001

PENGHARGAAN

Alhamdulillah, segala puji bagi Allah, Selawat dan Salam ke atas Nabi Muhammad s.a.w, seluruh keluarga dan para sahabatnya. Penulis merakamkan setinggi-tinggi kesyukuran kepada Allah s.w.t. yang mana dengan limpah kurniaNya dapat penulis menyiapkan disertasi ini bagi memenuhi syarat dan menyempurnakan pengajian sarjana penulis.

Dalam ruangan ini penulis merakamkan ucapan terima kasih kepada pihak Fakulti Bahasa Dan Linguistik Universiti Malaya di bawah pimpinan Profesor Dr.Choi Kim Yok di atas segala kerjasama yang diberikan sepanjang usaha penulis menyiapkan kajian ini.

Penulis juga mengucapkan setinggi-tinggi penghargaan khusus kepada Ustaz Mat Taib bin Pa selaku Penyelia penulis yang banyak membimbing dan memberi tunjuk ajar kepada penulis dari awal hingga ke akhir. Dorongan dan rangsangan yang diberikan dapat memulihkan potensi dan menjadikan semangat penulis sentiasa segar dan ceria sekalipun berhadapan dengan berbagai-bagai masalah.

Penghargaan juga ditujukan kepada Ustaz Muhammad bin Abdul Rahman dan semua pensyarah dalam Fakulti Bahasa Dan Linguistik Universiti Malaya yang telah membekalkan maklumat dan pengetahuan kepada penulis secara langsung atau tidak langsung sehingga penulis dapat menyiapkan disertasi ini.

Penulis juga mengucapkan berbanyak-banyak terima kasih kepada pihak Maahad Tahfiz al-Qur'ān Pulau Chondong Yayasan Islam Kelantan, khususnya Tuan Pengetuanya Ustaz Ibrahim, guru-guru Tajwid dan pelajar-pelajarnya yang sudi menjadi sampel kajian di atas kerjasama yang telah diberikan.

Tidak ketinggalan juga ucapan terima kasih kepada sahabat-sahabat yang membantu penulis sama ada dalam bentuk idea mahu pun teknikal. Ucapan terima kasih yang tidak terhingga juga ditujukan buat isteri tersayang Normah binti Din yang banyak mengorbankan masa dan tenaga tanpa mengenal jemu membantu penulis dari semasa ke semasa serta anak-anak Nur Asiyah, Nur Faizah, Muhammad Syukri, Nur Rusydiah dan Ahmad Husaini yang juga turut membantu penulis menyiapkan kajian ini.

Penulis memohon keampunan daripada Allah s.w.t seandainya usaha ini menyebabkan terabainya tanggungjawab penulis terhadap anak-anak Ahmad Firdaus, Ahmad Asyraf, Ahmad Syafiq, Nur Hanin dan Nurul'Izzah yang sentiasa memerlukan penuh perhatian dan bimbingan.

Kepada semua yang terlibat, jasa kalian tetap menjadi kenangan manis yang pasti penulis tak akan lupakan. Akhir sekali, penulis doakan agar kalian sentiasa direstui dan dirahmati Allah s.w.t. di dunia dan di akhirat.

ABSTRAK

Kajian ini menjelaskan tentang Pencapaian Tajwid Di kalangan Pelajar-pelajar Ma'had Tahfiz al-Qur'an Yayasan Islam Kelantan. Kajian ini dimulakan dengan membicarakan tentang penurunan al-Qur'an, hikmat ia diturunkan, bagaimana ia dikumpulkan, serta penyebarannya di Nusantara termasuklah di Malaysia seterusnya di Kelantan. Kajian ini juga membicarakan Tajwid al-Qur'an termasuklah alat-alat artikulasi pertuturan, makhraj huruf, sifat-sifat huruf serta waqaf dan ibtidā'. Sifat-sifat huruf yang dibicarakan termasuklah sifat asli dan sifat penyesuaian. Dalam sifat penyesuaian huruf, hukum-hukum tajwid secara terperinci turut dibicarakan iaitu hukum Mad, hukum Nun Mati dan Tanwin, hukum Mim dan Nun bertasydīd, hukum Mim mati, jenis-jenis idghām dan izhar, tebal dan nipis huruf serta jenis Alif Lam. Kajian ini telah dijalankan di kalangan pelajar-pelajar Ma'had Tahfiz al-Qur'an dan guru-gurunya yang terlibat dengan pengajaran dan pembelajaran Tajwid al-Qur'an untuk mengetahui sejauh mana pencapaian tajwid di kalangan pelajar-pelajarnya. Kajian dibuat berasaskan kajian perpustakaan, soal selidik, soalan-soalan latihan, ujian lisan serta temu bual dengan guru-guru yang berkenaan serta pemerhatian dan pengamatan penulis. Kajian ini turut mengumpul banyak dapatan baru terutamanya dalam konteks mengatasi masalah dan kesukaran dalam pembelajaran tajwid khasnya dikalangan pelajar-pelajar Ma'had Tahfiz. Kajian ini diharapkan dapat membantu ke arah kecemerlangan prestasi pelajar dalam mata pelajaran Tajwid.

ABSTRACT

This study clarifies the Tajwid Achievement among the students of Ma'had Tahfiz al-Qur'ān Of The Kelantan Islamic Foundation. It starts off by discussing the descendance of the Holy al-Qur'ān, the wisdom (hikmah), how it was compiled and spreading / expanse in Nusantara including in Malaysia and specifically in Kelantan. The inquiry also mentions the Tajwid of al-Qur'ān which also involves the speech articulatory organs (devices), "makhrāj" of the letters and the haltings (waqaf) and "ibtidā'". The characters of letters that are mentioned include the original and adaptation, the rules of Tajwid in detail are also mentioned. They are the Rules of "Mad", the "Nun Mati" or "Tanwin", the "Mīm and Nun Bertasydid", "Mīm Mati", types of "Idghām" and "Izhar", distinguished and undistinguished letters and types of Alif Lam. The aim to discover the achievement of these students was set the need to study the teaching and learning process concerning the teachers and students. Based on several techniques such as library research , questoinare exercises, oral test, interviews with the respectives teachers and writer's observation and observation have made this research possible. Through these activities , a lot of new findings on ways of overcoming the problems and obstacles specifically in Tajwid Learning. Hopefully too through this work contribution could be made in assisting towards achieving the excellency in performance of students in the subject of Tajwid al-Qur'ān.

KANDUNGAN

	Halaman
PENGHARGAAN	ii
ABSTRAK	iv
ABSTRACT	v
KANDUNGAN	vi
SENARAI RAJAH	xi
SENARAI JADUAL	xiv
SENARAI SINGKATAN	xv
JADUAL TRANSLITERASI	xvi
BAB 1 PENGENALAN	
1.0 Pendahuluan	1
1.1 Objektif Kajian	2
1.2 Kepentingan Kajian	2
1.3 Metodologi	3
1.4 Batasan Kajian	5
1.5 Kajian Lepas	5
1.6 Rangka Kajian	8

BAB 2 PENURUNAN AL-QUR'ĀN DAN PENYEBARANNYA

2.1 Pengertian al-Qur'ān	10
2.2 Peringkat Dan Cara Penurunan Al-Qur'ān serta Hikmatnya	11
2.3 Bagaimana Al-Qur'ān Dikumpulkan	15
2.3.1 Pengumpulan Dengan Cara Menghafal	15
2.3.2 Pengumpulan Dengan Cara Penulisan Di Muṣḥaf	19
2.3.2.1 Penulisan Dan Pengumpulan Di Zaman Rasulullah	19
2.3.2.2 Pengumpulan Di Zaman Khalifah Abū Bakar.	21
2.3.2.3 Pengumpulan Di Zaman Khalifah 'Uthmān	27
2.4 Penyebaran Al-Qur'ān Di Nusantara	33
2.5 Penyebaran Al-Qur'ān Di Malaysia	38
2.6 Penyebaran Al-Qur'ān Di Kelantan	42
2.7 Maahad Tahfiz Al-Qur'ān Yayasan Islam Kelantan	46
2.7.1 Pengenalan	46
2.7.2 Objektif Penubuhan	47
2.7.3 Ahli Jawatan Kuasa	47
2.7.4 Kakitangan	48
2.7.5 Kelayakan Masuk	49
2.7.6 Bidang Pengajian	49
2.7.7 Pengajian Dan Penjadualan	51
2.7.8 Peraturan Peperiksaan	52
2.7.9 Peraturan Naik Kelas	53
2.7.10 Peluang Melanjutkan Pelajaran	55

BAB 3 TAJWID AL-QUR'ĀN

3.1 Definisi Tajwid	56
3.2 Alat-alat Artikulasi Pertuturan	58
3.3 Makhraj Huruf / Bunyi	62
3.3.1 Peranan Makhraj	64
3.3.2 Cara Mengesan Makhraj	65
3.3.3 Makhraj Huruf-huruf Bahasa Arab	66
3.3.4 Persekitaran / Lingkungan Makhraj	80
3.4 Sifat-sifat Huruf	82
3.4.1 Sifat Asli	83
3.4.1.1 Sifat berlawanan dan tunggal	83
3.4.1.2 Sifat Kuat, Lemah Dan Sederhana	91
3.4.2. Sifat Penyesuaian	93
3.4.2.1 Hukum Mad	94
3.4.2.2 Hukum Nun Mati Dan Tanwin	109
3.4.2.3 Hukum Mim Dan Nun Bertasydīd	112
3.4.2.4 Hukum Mim Mati	112
3.4.2.5 Jenis-jenis Idghām	114
3.4.2.6 Jenis-jenis Izhar	117
3.4.2.7 Tebal Dan Nipis Huruf	119
3.4.2.8 Jenis-jenis Alif Lam	122
3.5 Waqaf Dan Ibtidā'	123
3.5.1 Pengertian Waqaf Dan Sebab-sebabnya.	123
3.5.2 Cara-cara Waqaf	123

3.5.3 Pembahagian Waqaf Dan Hukum-hukumnya	124
3.5.4 Ibtidā'	137
BAB 4 ANALISIS DATA	
4.1 Pendahuluan	141
4.2 Pengaruh Persekitaran, Rangsangan Dan Minat Dalam Mempengaruhi Pencapaian Tajwid Al-Qur'ān	142
4.2.1 Tahap Pendidikan Ibu bapa / Penjaga	142
4.2.2 . Pendidikan Agama Ibu bapa / Penjaga	143
4.2.3 Minat Terhadap Tajwid Al-Qur'ān	144
4.2.4 Aliran Sekolah Rendah Pelajar	145
4.2.5 Ahli Keluarga Yang Mahir Tajwid.	145
4.2.6 Pemilihan MTQYIK	146
4.2.7 Sebab Memilih Mata Pelajaran Tajwid.	148
4.3 Kebolehan Pelajar Menguasai Konsep Tajwid Al-Qur'ān	149
4.4 Kebolehan Pelajar Menguasai Aspek Sebutan Menurut Makhraj Arab (Al-Qur'ān)	152
4.4.1 Kesukaran Menguasai Makhraj	153
4.5 Kesukaran Menguasai Sifat-sifat Huruf	155
4.5.1 Kesukaran Memahami Hukum Mim Mati.	156
4.5.2 Kesukaran Memahami Pembahagian Mad.	158
4.6 Kesukaran Memahami Waqaf Dan Ibtidā'	159
4.7 Kesukaran Lain Dalam Menguasai Tajwid.	161
4.8 Kesimpulan	163

BAB 5 RUMUSAN DAN CADANGAN

5.1 Pendahuluan	164
5.2 Rumusan	164
5.2.1 Sikap Pelajar Sendiri.	165
5.2.2 Cara Pengajaran Guru	165
5.3 Cadangan Untuk Meningkatkan Penguasaan Pelajar	
Dalam Tajwid Al-Qur'ân	170
5.3.1 Bantuan Kerajaan Negeri.	170
5.3.2 Meningkatkan Penggunaan ABM	171
5.3.3 Memberi Motivasi Kepada Pelajar.	171
5.3.4 Program Pendidikan Bersama Ibu Bapa.	172
5.3.5 Program Pelajar Bersama Ibu Bapa Angkat	173
5.3.6 Program Rakan Sebaya.	173
5.3.7 Program Peningkatan Staf	174
5.3.8 Pertandingan Bacaan Al-Qur'ân	175
5.4 Penutup	175
RUJUKAN	176
LAMPIRAN	182

SENARAI RAJAH

No. Rajah	Halaman
1. Struktur anatomi utama yang terlibat dalam penghasilan pertuturan.	58
2. Keratan lintang saluran suara manusia.	59
3. Mulut-menunjukkan kedudukan gigi dan lidah	60
4. Pita suara	62
5. Kedudukan lidah ketika menyebut huruf Alif Mad (ا)	66
6. Kedudukan lidah ketika menyebut huruf Ya' Mad (ي)	66
7. Kedudukan lidah ketika menyebut huruf Wau Mad (و)	67
8. Kedudukan lidah ketika menyebut huruf Hamzah (ء)	67
9. Kedudukan lidah ketika menyebut huruf Qaf (ق)	68
10. Kedudukan lidah ketika menyebut huruf Kaf (ك)	69
11. Kedudukan lidah ketika menyebut huruf Jim (ج)	69
12. Kedudukan lidah ketika menyebut huruf Syin (ش)	70

13.	Kedudukan lidah ketika menyebut huruf Ya' berharis hidup (ي)	70
14.	Kedudukan lidah ketika menyebut huruf Dad (ض)	71
15.	Kedudukan lidah ketika menyebut huruf Lam (ل)	71
16.	Kedudukan lidah ketika menyebut huruf Nun (ن)	72
17.	Kedudukan lidah dalam keadaan terangkat ketika menyebut huruf Ra' (ر)	72
18.	Kedudukan lidah ketika menyebut huruf 'Ta' (ط)	73
19.	Kedudukan lidah ketika menyebut huruf Dal (د)	73
20.	Kedudukan lidah ketika menyebut huruf 'Ta' (ت)	74
21.	Kedudukan lidah ketika menyebut huruf Sad (ص)	74
22.	Kedudukan lidah ketika menyebut huruf Sin (س)	75
23.	Kedudukan lidah ketika menyebut huruf Zai (ز)	75
24.	Kedudukan lidah ketika menyebut huruf Za (ظ)	76
25.	Kedudukan lidah ketika menyebut huruf Tha' (ث)	76

26.	Kedudukan lidah ketika menyebut huruf Dhal (ذ)	76
27.	Kedudukan bibir mulut ketika menyebut huruf Fa' (ف)	77
28.	Kedudukan bibir mulut ketika menyebut huruf Wau (و)	77
29.	Kedudukan bibir mulut ketika menyebut huruf Ba' (ب)	78
30.	Kedudukan bibir mulut ketika menyebut huruf Mim (م)	78
31.	Kedudukan bibir mulut ketika menyebut Nun Mati dan tanwin ketika idghām dan ikhfa' bunyi sengauan berlaku	79

SENARAI JADUAL

No. Jadual		Halaman
1.	Tahap pendidikan ibu bapa / penjaga	141
2.	Pendidikan gama tertinggi ibu bapa/penjaga.	142
3.	Minat terhadap Tajwid al-Qur'ân.	143
4.	Aliran sekolah rendah sampel.	144
5.	Bilangan ahli keluarga yang mahir Tajwid al-Qur'ân.	145
6.	Pemilihan MTQYIK.	146
7.	Sebab-sebab sampel memilih pelajaran Tajwid.	147
8.	Cara pemerolehan dan penguasaan Tajwid pelajar.	149
9.	Tahap pemahaman terhadap Tajwid.	150
10.	Kesukaran Tajwid al-Qur'ân	151
11.	Kesukaran menguasai makhraj.	153
12.	Kesukaran menguasai sifat huruf	154
13.	Kesukaran menguasai hukum Mim Mati	156
14.	Sebab-sebab kesukaran memahami pembahagian Mad.	157
15.	Sebab-sebab sukar menguasai Waqaf dan Ibtidâ'.	159
16.	Lain-lain kesukaran Tajwid	160
17.	Analisa ujian bertulis terhadap sampel kajian.	167

SENARAI SINGKATAN

hlm.	Halaman.
jl.	Jilid.
k.w.	KarramalLāhu wajhahu.
r.a.	RaḍiyalLāhu ‘anhu
s.a.w.	Ṣalla Allāh ‘alaihi wa sallam.
s.w.t.	Subhānahu wa ta’ālā
a.s.	‘Alaih salām
juz.	Juzuk
t.t	Tanpa tarikh.
ABM	Alat bantu mengajar
OHP	Overhead projector
MTQYIK	Ma‘had Tahfiz al-Qur’ān Yayasan Islam Kelantan.
VCD	Video compact disc.

JADUAL TRANSLITERASI

Huruf Arab	Huruf Latin
ء	'
ب	b
ت	t
ث	th
ج	j
ح	h
خ	kh
د	d
ذ	dh
ر	r
ز	z
س	s

ش	sy
ص	ṣ
ض	ḍ
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	‘
غ	gh
ف	f
ق	q
ك	k
ل	l
م	m
ن	n
و	w

ه	h
ي	y
ة	ṭ

Vokal Pendek

Huruf Arab

Huruf Latin

ا

a

ي

i

و

u

Vokal Panjang

Huruf Arab

Huruf Latin

ا

ā

ي

ī

و

ū

Diftong

Huruf Arab

و

/

ي

/

Huruf Latin

au

ai